

MEDYCYNĄ WETERYNARYJNA

ORGAN POLSKIEGO TOWARZYSTWA NAUK WETERYNARYJNYCH

CZASOPISMO POŚWIĘCONE NAUCE I PRAKTYCE WETERYNARYJNEJ
 ZAŁOŻONE W 1945 R. PRZEZ WYDZIAŁ WETERYNARYJNY W LUBLINIE

REDAKCJA: Redaktor naczelny: Prof. Dr T. Żuliński (Lublin — Puławy), z-cy redaktora naczelnego: Prof. Dr H. Szwejkowski (Warszawa), Prof. Dr G. Staśkiewicz (Lublin), Sekretarz naukowy: Doc. Dr E. Prost (Lublin), Członkowie Komitetu Redakcyjnego: Prof. Dr B. Gancarz (Wrocław), C. Marański (Warszawa), Z. Wojtatowicz (Warszawa).

WSPÓŁPRACOWNICY ZAGRANICZNI: Prof. Dr St. Angelow (Sofia — Bułgaria), Prof. Dr R. Harnach (Brno — C.S.R.), Prof. Dr V. Jelínek (Brno — C.S.R.), Prof. Dr H. Röhrer (Riems — N.R.D.).

WSPÓŁPRACOWNICY KRAJOWI: Prof. Dr W. Bielański (Kraków), Prof. Dr J. Brill (Warszawa), Prof. Dr M. Cena (Wrocław), Prof. Dr A. Chodkowski (Lublin), J. Deryło (Szczecin), Prof. Dr E. Domański (Warszawa), Prof. Dr Z. Finik (Lublin), Prof. Dr R. Hoppe (Warszawa), Doc. Dr T. Jastrzębski (Lublin), Prof. Dr S. Kirkor (Swarzędz), z. Prof. Dr F. Klepaczek (Lublin), Doc. Dr T. Kobusiewicz (Zduńska Wola), Prof. Dr S. Krauss (Puławy), Dr J. Lipnicki (Warszawa), Dr S. Majdan (Puławy), v-Dyr. S. Mastalerz (Warszawa), Dr K. Millak (Warszawa), Doc. Dr S. Nyrek (Warszawa), Dyr. Dr H. Oberfeld (Warszawa), Dr T. Pustówka (Mysłowice), Dyr. S. Ryszkowski (Warszawa), Prof. Dr A. Senze (Wrocław), Dr S. Spiewak (Piotrków), Doc. Dr F. Stański (Lublin), Doc. Dr J. Szaflarski (Katowice), Doc. Dr E. Szyfelbejn (Warszawa), Prof. Dr A. Stryszak (Warszawa), W. Szpac (Warszawa), Dr S. Wadowski (Olsztyn), Dr M. Wiślicki (Piotrków Kuj.), Doc. Dr J. Wiśniewski (Bydgoszcz), Prof. Dr A. Zakrzewski (Wrocław), Dr Z. Zdrojewski (Zamość), Dyr. J. Zuberbier (Warszawa), Doc. Dr E. Zarnowski (Lublin), z. Prof. Dr A. Zebracki (Lublin).

CHOROBY ZAKAŻNE I INWAZYJNE

JERZY SZAFLARSKI

Choroba cieszyńska w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem woj. katowickiego w latach 1949—1959

Z Wojewódzkiego Zakładu Higieny Weterynaryjnej w Katowicach
Kierownik: doc. dr JERZY SZAFLARSKI

W Polsce przed drugą wojną światową interesowano i zajmowano się zagadnieniem choroby cieszyńskiej (Węglarz, Golachowski 1934). W 1957 r. Pustówka próbuje leczyć to schorzenie penicyliną, a w 1948 r. Sury ogłasza w „Medycynie Weterynaryjnej” o tej chorobie referat naukowy.

Właściwe zainteresowanie tym schorzeniem nastąpiło dopiero wtedy, gdy Ministerstwo Rolnictwa wydało rozporządzenie z dnia 6.XII.1948 r. włączające chorobą cieszyńską do chorób podlegających obowiązkowi zgłaszania i zwalczania z urzędu.

W okresie powojennym ze względu na coraz częściej zdarzające się wypadki tej choroby na terenie Śląska, zwłaszcza Cieszyńskiego oraz ze względu na wielkie nasilenie tej choroby na terenie Czechosłowacji, Departament Weterynarii zainteresował się tą sprawą i wysłał jednego z lekarzy (Szaflarski) do Czechosłowacji celem zapoznania się z kliniką, diagnostyką i metodami zwalczania. Równocześnie wyznaczyło Ministerstwo Rolnictwa W.Z.H.W. w Kato-

wicach jako pracownię, która miała się zająć diagnostyką choroby cieszyńskiej z terenu całego państwa.

Po drugiej wojnie światowej pogłowie świń mocno przetrzebione na terenie woj. katowickiego z wolna zwiększało swoją liczbę, co mogło sprzyjać rozprzestrzenianiu się tego schorzenia. Początkowo nie groziło przedostanie się tego schorzenia z terenu czechosłowackiego.

Pierwszy przypadek choroby cieszyńskiej zostaje stwierdzony oficjalnie w miesiącu wrześniu 1949 r. w miejscowości Puńców leżącej na granicy polsko-czeskiej. Schorzenie to w tym okresie zostało bezwzględnie przeniesione z terenu czechosłowackiego i w początkowym okresie objęło swym zasięgiem cztery gromady przygraniczne, przechodząc z wolna na dalszy teren powiatu cieszyńskiego. W 1949 r. schorzenie jest również stwierdzane na terenie woj. opolskiego w powiatach Niemodlin i Prudnik.

Tab. 1. Choroba cieszyńska. Ilość zagród w poszczególnych miesiącach i latach w pow. bielskim

Rok	M i e s i ą c e												Grom.	Zagr.	Sztuk
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII			
1950	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1	8
1951	4	1	4	1	4	1	—	1	2	—	4	4	13	26	115
1952	8	3	4	6	3	5	4	1	—	—	3	—	13	37	312
1953	4	3	3	1	1	2	4	1	3	6	4	7	11	39	869
1954	9	2	2	—	1	—	—	1	3	—	1	4	12	23	208
1955	—	6	4	11	4	2	4	2	1	3	—	2	19	39	199
1956	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	4	4	12
1957	—	—	—	—	—	—	—	3	—	1	—	—	2	4	15
Razem:	25	15	17	19	13	10	14	9	9	12	13	17	—	173	1738

W 1950 r. obszar występowania choroby cieszyńskiej zwiększa się, obejmując swym zasięgiem dalsze powiaty woj. katowickiego (Bielsko, Cieszyn, Pszczynę, Katowice, Będzin i Częstochowę) oraz powiat woj. krakowskiego (Kraków, Białą i Żywiec).

W latach 1951, 1952 i 1953 schorzenie trwale panuje w woj. katowickim (Bielsko, Cieszyn, Gliwice, Katowice, Lubliniec, Pszczyna, Rybnik), występując również sporadycznie w woj. opolskim (Głupczyce, Racibórz) i w woj. krakowskim (Biała, Oświęcim, Kraków, Jaworzno). W tym okresie stwierdza się

również nieropne zapalenie mózgu i rdzenia, ale sporadycznie w woj. warszawskim (1950), wrocławskim (1950) i rzeszowskim (1953). Rok 1953 jest rokiem największego nasilenia schorzenia.

Dużym osiągnięciem było oddanie do użytku Pracowni Badań nad Zarazą Cieszyńską w Gumnej pow. Cieszyn. Położony w pięknej okolicy, doskonale wyposażony, z pełną wykwalifikowaną obsadą, naukowy ośrodek do badań wirusowych miał za zadanie do rozpracowania problem choroby cieszyńskiej na terenie naszego państwa. Efektem sześcioletniej dzia-

Tab. 2. Choroba cieszyńska. Ilość zagród w poszczególnych miesiącach i latach w pow. cieszyńskim

Rok	M i e s i ą c e												Grom.	Zagr.	Sztuk
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII			
1949	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	13	9	10	25	212
1950	9	5	2	3	4	7	10	2	7	6	3	1	28	59	285
1951	4	6	1	3	5	5	3	1	4	3	2	12	31	48	233
1952	9	13	3	2	8	13	6	—	6	3	—	4	26	65	221
1953	6	14	9	5	8	4	14	18	20	4	9	11	38	122	547
1954	10	8	8	3	2	4	1	3	18	13	3	1	19	74	402
1955	11	7	5	3	11	5	10	5	9	4	6	4	32	80	284
1956	2	4	4	3	1	1	1	1	1	1	1	—	14	20	56
1957	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1
Razem:	51	57	32	23	36	39	45	30	66	36	37	42	—	494	2242

Tab. 3. Choroba cieszyńska. Ilość zagród w poszczególnych miesiącach i latach w pow. pszczyńskim

Rok	M i e s i ą c e												Grom.	Zagr.	Sztuk
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII			
1950	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1	3
1951	9	—	2	3	—	—	—	2	10	5	1	—	12	32	237
1952	—	—	2	2	—	1	4	8	10	9	15	11	17	62	207
1953	5	9	11	3	6	6	2	11	1	1	—	1	22	56	158
1954	2	1	—	7	1	—	2	2	10	8	12	3	13	48	141
1955	3	9	6	8	11	9	6	3	5	3	3	3	18	69	200
1956	3	4	3	3	3	3	2	2	3	2	3	5	18	36	113
1957	—	2	—	1	2	—	—	—	1	—	1	—	6	7	22
1958	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1
1959	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1
Razem:	22	26	24	27	23	19	16	28	40	28	36	24	—	313	1083

Tab. 4. Choroba cieszyńska. Ilość zagród w poszczególnych miesiącach i latach w pow. rybnickim

Rok	M i e s i ą c e												Grom.	Zagr.	Sztuk
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII			
1951	—	—	21	3	4	3	—	1	3	1	3	1	18	40	279
1952	1	—	1	—	—	—	—	—	—	5	5	1	6	13	97
1953	1	—	2	1	5	6	1	2	5	—	1	—	12	24	438
1954	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3	7	7	36
1955	1	2	2	2	—	—	6	4	—	2	5	—	9	24	101
1956	1	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	1	5	5	51
1957	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1
Razem:	8	3	26	6	9	9	7	7	9	9	15	6	—	114	1003

Tab. 5. Choroba cieszyńska. Ilość zagród w poszczególnych miesiącach i latach w pow. wodzisławskim

Rok	M i e s i ą c e												Grom.	Zagr.	Sztuk
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII			
1955	—	4	3	2	7	—	—	3	4	7	2	—	16	32	129
1956	2	—	1	6	5	2	7	3	—	—	—	2	11	28	76
1957	3	—	1	5	6	1	6	3	—	—	—	2	15	27	75
1958	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1959	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	2	2	18
Razem:	5	4	5	14	19	3	13	9	4	7	2	4	—	89	298

Tab. 6. Choroba cieszyńska. Ilość zagród w poszczególnych miesiącach za lata 1949 do 1959 w wojew. katowickim

Powiaty	M i e s i ą c e												Zagr.	Sztuk
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII		
Bielsko	25	15	17	19	13	10	14	9	9	12	13	17	173	1738
Cieszyn	51	57	32	23	36	39	45	30	66	36	37	42	494	2242
Pszczyna	22	26	24	27	23	19	16	28	40	28	36	24	313	1083
Rybnik	8	3	26	6	9	9	7	7	9	9	15	6	114	1003
Wodzisław	5	4	5	14	19	3	13	9	4	7	2	4	89	298
Razem:	111	105	104	89	100	80	95	83	128	92	103	93	1183	6364

Tab. 7. Zestawienie wyników badań histopatologicznych w WZHW w Katowicach w kierunku nieropnego zapalenia mózgu i rdzenia kręgowego u świń od roku 1949 do końca 1954

Rok	Województwo	Powiaty	Ilość wyników	Dodatnie	Ujemne
1949	katowickie	Cieszyn	52	43	9
	opolskie	Niemodlin, Prudnik	54	43	11
	koszalińskie	Słupsk	3	1	2
	inne		215	—	215
	razem:		324	87	237
1950	katowickie	Bielsko, Cieszyn, Pszczyna, Katowice, Będzin, Częstochowa	252	176	76
	krakowskie	Kraków, Biała, Żywiec	18	8	10
	wrocławskie	Wołów	26	1	15
	warszawskie	Warszawa	6	1	5
	inne		94	—	94
	razem:		386	186	200
1951	katowickie	Bielsko, Cieszyn, Gliwice, Katowice, Lubliniec, Pszczyna, Rybnik	575	272	303
	opolskie	Głubczyce, Racibórz	29	2	27
	krakowskie	Biała, Oświęcim	3	3	—
	inne		71	—	71
	razem:		678	277	401
1952	katowickie	Bielsko, Cieszyn, Pszczyna, Rybnik	681	432	249
	krakowskie	Kraków	26	3	23
	inne		51	—	51
	razem:		758	435	323
1953	katowickie	Bielsko, Cieszyn, Pszczyna, Rybnik	933	759	174
	krakowskie	Jaworzno, Kraków	14	1	13
	rzeszowskie	Dębica	1	1	—
	inne		51	—	51
	razem:		999	761	238
1954	katowickie	Katowice, Bielsko, Rybnik, Pszczyna, Cieszyn	635	497	138
	lubelskie	Tomaszów	3	2	1
	rzeszowskie	Sanok	2	1	1
	krakowskie	Kraków	2	1	1
	opolskie	Prudnik	4	1	3
	inne		89	—	89
	razem:		735	502	233

Tab. 8. Zestawienie wyników badań histopatologicznych w WZHW w Katowicach w kierunku nieropnego zapalenia mózgu i rdzenia kręgowego u świń od roku 1955 do 1959

Rok	Województwo	Powiaty	Ilość wyników	Dodatnie	Ujemne
1955	katowickie	Bielsko, Cieszyn, Pszczyna, Rybnik, Wodzisław, Katowice, Gliwice	840	687	153
	krakowskie	Żywiec, Krynica, Nowy Sącz	31	26	5
	opolskie	Racibórz	6	1	5
	wrocławskie	Oleśnica	1	1	—
	lubelskie	Biała Podlaska	3	2	1
	inne		23	—	23
	razem:		904	717	187
1956	katowickie	Bielsko, Cieszyn, Pszczyna, Wodzisław, Rybnik, Katowice, Lubliniec, Gliwice	318	270	48
	krakowskie	Nowy Sącz, Żywiec, Krynica	35	32	3
	opolskie	Racibórz	2	2	—
	inne		19	—	19
	razem:		374	304	70
1957	katowickie	Bielsko, Cieszyn, Pszczyna, Rybnik, Wodzisław	86	62	24
	opolskie	Nysa	66	63	3
	wrocławskie	Jelenia Góra	7	4	3
	krakowskie	Żywiec, Zakopane	2	2	—
	szczecińskie	Braniewo	4	2	2
	inne		6	—	6
	razem:		171	133	38
1958	katowickie	Cieszyn, Pszczyna	16	6	10
	opolskie	Nysa	22	22	—
	krakowskie	Żywiec, Nowy Sącz, Krynica	12	12	—
	wrocławskie	Kłodzko, Jelenia Góra	8	3	5
	inne		6	—	6
	razem:		64	43	21
1959	katowickie	Pszczyna, Wodzisław	12	6	6
	inne		17	—	17
	razem:		29	6	23

łalności tej placówki było wykonanie i ogłoszenie szeregu prac doświadczalnych (*Bieleś, Larski, Sury, Szaflarski, Szurman*), w wyniku których można było poznać, przynajmniej częściowo, biologię tego wirusa oraz wyprodukować szczepionkę do zwalczania tego schorzenia.

W latach 1954 i 1955 nie nie zmieniło się w rozmieszczeniu choroby cieszyńskiej w woj. katowickim, natomiast w 1955 r. w woj. krakowskim nasiliło się występowanie tego schorzenia, które objęło swym zasięgiem powiaty nowosądecki i żywiecki. Stan ten utrzymywał się przez rok następny. W 1957 r. pojedynczy wypadek stwierdzono również w Zakopanem.

Dalsza penetracja epizootcji z terenu czechosłowackiego nastąpiła w 1957 r. na terenie pow. Racibórz i w latach 1957 i 1958 w pow. Nysa w woj. opolskim. W czasie tym stwierdzono również chorobę cieszyńską w pojedynczych przypadkach w woj. wrocławskim — w pow. Jelenia Góra i Kłodzko.

Nasilenie choroby cieszyńskiej od 1953 r. zwoła się zmniejsza i w 1959 r. stwierdza się ją tylko w dwóch powiatach (Pszczyna, Wodzisław) woj. katowickiego.

W okresie od 1949 do 1959 r. przebadano w W.Z.H.W. w Katowicach 5.422 materiały histologiczne. Z tej ilości 81% było materiałów przesłanych z terenu woj. katowickiego, 3,3% z woj. opolskiego, 2,6% z woj. krakowskiego, 0,5% z woj. wrocławskiego, z innych (szczecińskie, lubelskie, warszawskie, rzeszowskie) województw 0,3% (patrz tabelki VII, VIII, IX, X).

Tab. 9. Zestawienie ilości badań histologicznych w poszczególnych latach 1943 do 1959

R o k	Ilość Wyników	Dodatnie	Ujemne
1943	184	114	70
1944	1.326	669	647
razem:	1.510	783	717
1949	324	87	237
1950	386	186	200
1951	678	277	401
1952	758	435	323
1953	999	761	238
1954	735	502	233
1955	904	717	187
1956	374	304	70
1957	171	133	38
1958	64	43	21
1959	29	6	22
razem:	5.422	3.451	1.971

Z pozostałych województw przesłano 642 (11,8%) materiałów do badań, które we wszystkich wypad-

Tab. 10. Zestawienie wyników histopatologicznych
za lata 1949 do 1959
na terenie poszczególnych województw

Województwo	Ilość wyników	Dodatnie	Ujemne
katowickie	4.400	3.210	1.190
opolskie	183	134	49
krakowskie	143	88	55
wrocławskie	32	9	22
szczecińskie	7	3	4
lubelskie	6	4	2
warszawskie	6	1	5
rzeszowskie	3	2	1
inne	642	—	642
razem:	5.422	3.451	1.971

kach były histologicznie ujemne. Na zakończenie nasuwa się pytanie, jakie straty poniosło rolnictwo wskutek występowania tego schorzenia na terenie

naszego państwa. Można podać te dane z dużym prawdopodobieństwem (patrz tabela VI) opierając się na danych z województwa katowickiego. W okresie od 1949 do 1959 r. w powiatach Bielsko, Cieszyń, Pszczyna i Rybnik objętych chorobą cieszyńską było 1.183 zagród, w których 6.364 sztuk zostało wybitych z urzędu. W województwie tym tytułem odszkodowań dla rolników wypłacono około 1.500.000 złotych, straty więc pieniężne są stosunkowo nieduże, jeżeli porównać straty powstałe wskutek występowania tego schorzenia u naszego sąsiada — Czechosłowacji. Trzeba tutaj podnieść, że likwidacja tego schorzenia nastąpiła przy zgodnej współpracy lekarzy-naukowców, administratorów, jak i terenowców.

Na podstawie danych statystycznych można stwierdzić, że po okresie największego nasilenia w 1953 r., krzywa epizootologiczna choroby cieszyńskiej miała wyraźne tendencje spadkowe do 1959 r., aby po tym okresie nie występować już na terenie państwa (dane do dnia 30.VI.1960). Niemniej należy pamiętać, że schorzenie to występowało u nas, istnieje dalej u naszego sąsiada (Czechosłowacja) i nie należy o nim zapominać, gdyż w dogodnym dla siebie czasie może wybuchnąć i objąć swym zasięgiem większe niż dotychczas tereny.

Adres autora: Doc. dr Jerzy Szaflarski, Katowice, Brynowska 27.

ANTONI SPRYSZAK

Hydrazyd kwasu izonikotynowego w zapobieganiu gruźlicy u zwierząt

Z Pracowni Immunologii Gruźlicy Instytutu Weterynarii w Puławach
Kierownik: doc. dr ANTONI SPRYSZAK

Próby leczenia chorych na gruźlicę związkami chemicznymi podejmowano już w 1937 r. Stosowano związki złota, miedzi i jodu. Związki te powodowały jednak liczne powikłania, uszkadzając układ moczowy i nerwowy oraz narządy krwiotwórcze. Po ostatniej wojnie wykryto środki mało trujące dla zwierząt, a zabójcze dla prątków gruźlicy. W 1940 r. Domagk stwierdził, że niektóre sulfonamidy i sulfony działają bakteriostatycznie na prątki gruźlicy. W 1944 r. Schatz, Bugie i Waksman wyosobnili streptomycynę z hodowli grzybka *Streptomyces griseus*. W 1946 r. Lehmann wyosobnił kwas paraaminosalicylowy (PAS). W tym samym roku Domagk, Behnisch, Mietzsch i Schmidt wykryli, że liczne tiosemikarbazony aldehydów aromatycznych działają bakteriostatycznie na prątki gruźlicy i leczą doświadczalną gruźlicę zwierząt. Wprowadzono więc do leczenia tiosemikarbazon aldehydu paraacetamidobenzoesowego, tzw. amithiozon (Tibione, Con-teben), a jednocześnie w licznych pracowniach naukowych podjęto intensywne badania nad syntezą różnych tiosemikarbazonów dla otrzymania leku o silniejszym działaniu (wg 5, 10). W Polsce badania te prowadził J. Supniewski (19).

Badając działanie pośrednich produktów syntezy na prątki gruźlicy *in vitro* niespodziewanie wykryto, że hydrazyd kwasu izonikotynowego, stosowany jako produkt pośredni

w procesach chemicznych, zmierzających do syntezy pirydynowego analogu amithiozonu, nadzwyczaj silnie hamuje wzrost prątków, wielokrotnie silniej, niż produkt końcowy — tiosemikarbazon izonikotynowy i 100 razy silniej, niż streptomycyna. Odkrycia tego dokonali H. Herbert Fox (8) w Laboratorium Hoffmann-La Roche w U.S.A. i J. Supniewski (19) w Zakładzie Farmakologii Akademii Medycznej w Krakowie.

Związek chemiczny pod nazwą „hydrazyd kwasu izonikotynowego” opisali Meyer i Mally w 1912 r., ale badania J. Supniewskiego i Bary (20) wykazały, że związek ten nie był hydrazidem kwasu izonikotynowego, lecz hydrazidem kwasu nikotynowego.

Hydrazyd kwasu izonikotynowego otrzymano na drodze syntezy chemicznej. Produktem wyjściowym jest występująca w smole z węgla kamiennego pirydyna lub jej homolog γ -pikolina (4-metylopirydyna). Z γ -pikoliny otrzymuje się kwas pirydynokarboksylowy, zwany inaczej kwasem izonikotynowym. Połączenie tego kwasu z hydrazyną (H_2N-NH_2) daje hydrazyd kwasu izonikotynowego.

Hydrazyd kwasu izonikotynowego ($C_6H_7N_3O$, c. cz. 137.14) jest białym, bezwonym, krystalicznym proszkiem o smaku gorzkim, łatwo rozpuszczalnym w wodzie. Roztwory wodne hydrazynu kwasu izonikotynowego podczas gotowania ulegają częściowemu rozkładowi. 1% roztwór wodny hydrazynu kwasu izonikotynowego ma pH ok. 6.

Hydrazyd kwasu izonikotynowego znany jest w piśmiennictwie światowym pod różnymi nazwami, jak: Hydrazid, Itocyd, Neoteben, Rimifon, Sauterazid, Nitadon, Pycazide, Tubemol, Nicotibina, Isoniazid, Nidrazid, INH. W polskim piśmiennictwie hydrazyd kwasu izonikotynowego miał początkowo nazwę